

TERMINAL HOLATLAR

Nu'monov Rustamjon Madaminovich

*Asaka Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligini
saqlash texnikumi jarroxlik kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tibbiyotdagi terminal holatlar tushunchasi, ularning asosiy klinik belgilari, kasalliklarning kechish xususiyatlari va palliativ yordam ko'rsatishning zamonaviy yondashuvlari tahlil qilingan. Terminal bosqichga yetgan bemorlarni sifatli parvarish qilish, psixologik qo'llab-quvvatlash va sog'liqni saqlash tizimidagi hospice xizmatlari muhimligi yoritilgan. Metodologik asosda tahlil qilingan klinik holatlar asosida samarali palliativ yordam mexanizmlari keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: terminal holat, palliativ yordam, surunkali kasalliklar, bemor parvarishi, tibbiy psixologiya, hospice xizmatlari.

Tibbiyot fanida terminal holatlar atamasi kasallikning so'nggi, qaytmas bosqichini anglatadi. Bu bosqichda bemorning sog'ayib ketishi imkonsiz bo'lib, tibbiy yondashuv asosan hayot sifatini yaxshilashga qaratiladi. Global sog'liqni saqlash tizimlarida terminal bosqichda bo'lgan bemorlarga palliativ yordam ko'rsatish alohida e'tiborga ega. Aholining qarib borayotgani, surunkali kasalliklar tarqalishining ortishi palliativ yordam xizmatlariga bo'lgan ehtiyojni yanada oshiradi. Shunday ekan, terminal holatni o'z vaqtida aniqlash, bemor va uning oila a'zolarini tayyorlash va zarur yordamni tashkil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tibbiyotda terminal holat deb, bemorning hayoti yakunlanayotgan yoki davolab bo'lmaydigan kasallikning so'nggi bosqichiga o'tgan holat tushuniladi. Bu holatda organizm normal funksiyalarini saqlay olmaydi, davolash imkoniyatlari cheklanadi yoki umuman yo'q bo'ladi. Terminal holatlar turli kasalliklar, jarohatlar yoki organlarning funksional yetishmovchiligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Quyida terminal holatlarning turlari, belgilari, sabablari, tibbiy yondashuvlari va boshqa muhim jihatlari batafsil yoritiladi.

Terminal holatlarning turlari va sabablari

Onkologik kasalliklar (saratoning so'nggi bosqichlari):

- Tavsif: Saratonning 4-bosqichi, metastazlar (kasallikning boshqa organlarga tarqalishi) keng tarqalganda terminal holat yuzaga keladi. Bu holatda davolash ko'pincha faqat alomatlarni engillashtirishga qaratiladi.

- Misollar: O'pka saratoni, jigar saratoni, miya saratoni, suyak metastazlari.

- Alomatlar:

- Surunkali og'riq (ko'pincha opioidlar yordamida boshqariladi).

- Nafas qisilishi (oʻpka saratonida yoki plevral efuziyada).
- Oshqozon-ichak tizimi muammolari (koʻngil aynishi, qusish, ishtahaning yoʻqolishi).

- Umumiy holsizlik, charchoq, kaxeksiya (tananing haddan tashqari ozishi).

- Sabablar: Hujayralarning nazoratsiz oʻsishi, organlarning shikastlanishi va immun tizimining zaiflashishi.

Surunkali organ yetishmovchiligi:

- Jigar yetishmovchiligi (sirroz):

- Jigar sirrozining dekompensatsiya bosqichi, jigar funksiyasi deyarli toʻxtaganida.

- Alomatlar: Sariqlik, assit (qorin boʻshligʻida suyuqlik toʻplanishi), qon ketish (varikoz venalari yorilishi), ongning xiralashishi (jigar ensefalopatiyasi).

- Buyrak yetishmovchiligi:

- Surunkali buyrak kasalligining 5-bosqichi, dializga qaram boʻlish yoki dializni toʻxtatish.

- Alomatlar: Anemiya, shish, qon bosimining oʻzgarishi, organizmda toksinlar toʻplanishi (uremik sindrom).

- Yurak yetishmovchiligi:

- NYHA IV sinfi, yurakning qon aylantirish qobiliyati deyarli yoʻqolganda.

- Alomatlar: Ogʻir nafas qisilishi, ortopnoe (yotganda nafas olish qiyinlishuvi), shish, aritmiya.

Neyrodegenerativ kasalliklar:

- Tavsif: Miya va nerv tizimining progressiv buzilishi natijasida bemor oʻz funksiyalarini yoʻqotadi.

- Misollar:

- Amiyotrofik lateral skleroz (ALS): Muskullarning toʻliq falajlanishi, nafas olish va yutish qobiliyatining yoʻqolishi.

- Alzheimer kasalligi yoki demensiyaning soʻnggi bosqichlari: Ongning toʻliq yoʻqolishi, oʻz-oʻziga xizmat qila olmaslik.

- Alomatlar: Harakat qobiliyatining yoʻqolishi, nutqning buzilishi, yutish qiyinlishuvi (disphagia), psixologik oʻzgarishlar.

Ogʻir infeksiyon kasalliklar:

- OITS (AIDS): Immun tizimining toʻliq zaiflashishi, opportunistik infeksiyalar (masalan, pnevmostik pnevmoniya).

- Sepsis: Organizmning infeksiyaga haddan tashqari reaksiyasi, koʻp tizimli organ yetishmovchiligiga olib keladi.

- Antibiotiklarga chidamli infeksiyalar: Masalan, MRSA (metitsillinga chidamli stafilokokk).

- Alomatlar: Yuqori isitma, qon bosimining pasayishi, ongning xiralashishi,

organlarning ishlamay qolishi.

Og'ir travmalar yoki jarohatlar:

- Miya shikastlanishi: Og'ir bosh-miya travmasi natijasida koma yoki doimiy vegetativ holat.

- Politravma: Bir nechta organlarning shikastlanishi, masalan, avtohalokat yoki yiqilish natijasida.

- Alomatlar: Ongsizlik, organlar funksiyasining yo'qolishi, hayotni saqlab qolish uchun sun'iy apparatlarga qaramlik.

Boshqa holatlar:

- Surunkali obstruktiv o'pka kasalligi (SO'OK): O'pka funksiyasining og'ir darajada yo'qolishi.

- Kongenital kasalliklar: Tug'ma anomaliyalar natijasida hayot davomiyligi cheklangan holatlar.

Tibbiy yondashuvlar

Terminal holatlarda davolashning asosiy maqsadi bemorning hayot sifatini oshirish va noqulaylikni kamaytirishdir. Quyida asosiy yondashuvlar keltiriladi:

Palliativ yordam:

- Maqsad: Og'riq va boshqa alomatlarni engillashtirish, psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatish.

- Uslublar:

- Og'riqni boshqarish: Opioidlar (morfin, oksikodon), non-opioid analgetiklar (paratsetamol, ibuprofen).

- Nafas qisilishini bartaraf etish: Kislorod terapiyasi, bronxodilatatorlar.

- Psixologik yordam: Psixoterapiya, antidepressantlar yoki anksiolitiklar.

- Oshqozon-ichak muammolarini boshqarish: Antiemetiklar (ko'ngil aynishiga qarshi dorilar), laksativlar.

- Jamoa: Palliativ yordam jamoasi odatda shifokorlar, hamshiralar, psixologlar va ijtimoiy xodimlardan iborat.

Hospis xizmatlari:

- Tavsif: Hospislar terminal bemorlarga maxsus sharoitlarda yordam ko'rsatadi, ularning so'nggi kunlarini qulay va og'riqsiz o'tkazishiga yordam beradi.

- Xizmatlar: Og'riqni boshqarish, oila a'zolariga psixologik yordam, diniy yoki ma'naviy ehtiyojlarni qondirish.

- Joylashuv: Hospislar maxsus muassasalarda yoki bemorning uyida tashkil etilishi mumkin.

Xulosa

Terminal holatlar sog'liqni saqlash tizimining murakkab va ahamiyatli jihatlaridan biridir. Bunday bemorlar bilan ishlashda insonparvarlik, sabr-toqat va kasbiy yondashuv asosiy mezon hisoblanadi. Palliativ yordam ko'rsatish, bemorning

og‘rig‘ini kamaytirish, psixologik holatini yaxshilash – hayotining so‘nggi lahzalarini insoniy o‘tishini ta‘minlaydi.

Tibbiyot oliy o‘quv yurtlarida “Palliativ yordam” fanini joriy qilish.

Viloyatlarda hospice markazlarini tashkil qilish.

Bemor yaqinlariga psixologik maslahat markazlari tashkil etish.

Dorixonalarda palliativ davolash vositalarining erkin yetkazilishini ta‘minlash.

Adabiyotlar:

1. Rafiqovich, Z. A., & Ogli, O. Q. A. (2023). PRINCIPLES OF SURGICAL TREATMENT OF TRACHEAL STENOSIS. International Journal of Medical Sciences And Clinical Research, 3(03), 104-110.
2. Fozilovich, M. S., Mamatkulovich, M. B., & Rafiqovich, Z. A. (2023). METHODS OF APPROACHES TO IMPROVING THE QUALITY AND EFFECTIVENESS OF THE PREVENTIVE WORK OF SURGEONS IN CLINICS. Conferencea, 74-78.
3. Zokhirov, A. (2023). SURGICAL TREATMENT OF TRACHEAL STENOSIS WITH SCARS. Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences, 2(1), 236-241.
4. Rafiqovich, Z. A., & Rustamovich, T. S. (2023). A Modern Approach to the Study and Analysis of Biochemical Parameters in Diabetic Foot Syndrome. Texas Journal of Medical Science, 19, 39-47.
5. Ergashev, U. Y., Abdusalomov, B. A., & Zohirov, A. R. (2023, May). Eksperimental diabetik tavon sindromida hayotiy muhim a‘zolarning morfologik o‘zgarishlarini nazorat qilish. /Material of International scientific and practical conference" An integrated approach to the treatment of complications of diabetes".
6. Ulugbek, E., Alisher, M., Nodirbek, M., Adkhamjon, Z., & Bekhzod, G. (2023). DIFFICULTIES OF LOWER LIMB AMPUTATION IN PURULENT SURGERY (LITERATURE REVIEW). Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences, 2(2), 7-14.
7. Zokhirov, A. R. (2023, April). The use and outcome of sclerotherapy for varicose veins. Material of The International Conference of Young Scientist “Actual problems of modern medicine”.